

Ասոր գիրքն էր մեծ քառածալ, երկիրեան 12 — 14 թուղթ, և սկզբանէ մինչեւ 1858ի վերջն ամսաթիւք էր եւ կը տպագրուէր փա-րիզ, Ա. Տարին մինչեւ 5* թիւ Ռեմբէի տպա-րանն, 6*է սկսեալ մինչեւ Բ. Տարւոյ վերջը Վալտերի, Գ. Տարին Վալտերի եւ Մէյերի, Դ. Տարին դարձեալ Վալտերի տպարանն, բայց միշտ ճանիկ Արամեանի գրերովն: 1859ին թերթն իւր խմբագրաց հետ Ռուսիոյ Թեոդոսիա քա-ղաքը փոխադրուելով՝ խալիպեան Ուսուճարանի տպարանը կը տպուէր երեք զատ զատ հրատա-րակութեամբ. այն է՝ հայերէն, ռուսերէն եւ հայերէն-ռուսերէն: Հոս այսպէս շարունակե-ցաւ մինչեւ 1865, երբ բոլորովն դադրեցաւ:

Թերթն ինչպէս 1859էն ետքն, նոյնպէս ի սկզբանէ մինչեւ 1859 կը հրատարակուէր երկու լեզուաւ, այն է՝ հայերէն-գաղղիներէն: "Հայերենով մերազնեաց մէջ պիտի տարածու-ին, կը գրուէր Թ. 1ին մէջ, Եւրոպացւոց քա-ղաքապետութեան հաստատուն հիմունքը, այս-ինքն ուղիղ բարոյական, հարկաւոր տեղեկու-թիւնք եւ մարդկային կենաց եւ հանգստեան դիւրութիւնն սուող արհեստք եւ ճարտարու-թիւնք, գաղղիարէն գրուած մասովն ալ պիտի աշխատուի որ օտարազգիները կարենան Հայոց հին եւ նոր պարծնաբեր խորհրդաւ ըլլալ եւ ըստ այնմ մտադրութիւն ընել այս պատուական ազգին: Այս էր թերթին իրեն գծած առհ-մանն, եւ այս՝ ուղղութիւնն. բայց թէ ասոր հա-սանք է՝ մերք չենք կրնար կրնար տարածել:

Սոյն որոշման համեմատ՝ ամէն կարգի նիւ-թերէ թարգմանական յօդուածներ թերթին գլխաւոր բովանդակութիւնն էր: Կը գրուէր նաեւ ժամանակին ազգային խնդրոց վրայ, եւ ինչ ինչ ազգային ուսուճական յօդուածներ, զոր հոս յառաջ կը բերենք:

Լեւոն Չ. Վերջին թագաւոր Հայոց. Մոսկ-ոյ Աւուշ, 1856, թ. 1, 2, 3, 4. 1856, 5, 6. Հայկազունք Ժ. Թ. զարուս, (Տիւրքիէ), թ. 2, 3, 4, 6, 8, 10, 1856, 4, 7, 10, 11. Աշխարհաբաւ լեզուն մաքրելու եւ գեղեցկացը-նելու վրայ, 3, 6, 1856, թ. 2, 8, 1861, 12. Սամուէլ Մարտա եւ Վարժարան նորա, 4, 1856, 5. Դրամագիտութիւն Հայոց ի միջին գարուն (Վ. Լանկուսյան), 4. Առաջարկութիւն Հռովմէական Հայ ժողովուրդէն գաղթական տանելու ի ճեզպոյր, 5, 6, 7, 8. 1856, թ. 1. Տարսն Վիկիեւաց, 5, 9. Սիւ, 1856, թ. 1, 6, 8. Հայոց ազգին ընկերական վիճակն ի Մոլտավիա, թ. 3. Թուղթք ի դիւանէ կաթողիկոսարանին Սոյ, թ. 3. Պատմական մատենագրարն ազգին Հայոց, 3, 4. Միգրպեան Մանուկ Վլէ, 4.

Թուղթ Աղէքս. Կաթլէ. ի առ Կլէմէս Ժ. 5. Հայք ի Ռուսաստան, 5. Անուն, մահաւուն եւ պատուանուն ազգային, 6, 8, 12. Տորոս լեւան հայ ժողովուրդները, 617. Պատմական նկարագիր Լազարեան շէմարանի, 8. Տեղեկութիւն Պատմաստանի Հայոց վրայ, 9. Մատենագրութիւն Հայոց, 9. Սպեր եւ Բագրատունիք, 10, 11. Հայկազունք Կովկաս լեռան, 12. Նիկիոյ Նաղի, 1857, թ. 1, 3, 4. Զանապարհորդութիւն յԱնի, 1, 4, 6, 7, 12. Համառօտ տեղեկութիւն Մոլտավիոյ Հայկազունք վրայ, 5. Վարք գերահաշակ Հայկազունք Լեհաստանի, 8. Մոլտավիոյ Հայկազունք իրականութիւնները, 12. Այդոյեան Արաշամ Աղա, 10. Ուղեկորութիւն փարիզէ ի Կ. Պոլսն, 1858, 3-7. Ի վերայ Ազատ անուն քաղաքին, որոյ աւերակն տեսնան ի Կեղաբունի, 1858, թ. 3. Տէր եւ Աջա բառերուն գործածութեան վրայ, 4. Հայկաւանի նորագիտ հիւսիսներ, 5. Անցք եւ ստորագրութիւն քաղաքին Կանձա-կոյ, 6, 10. Աւերակ մայրաքաղաքին Անոյ, 8. Հայք Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի, 12. Ղուկաս ապաշխարող Հայկաւ, 1861, 5. Նորագիտ նշխար նախնայն մատենագրու-թեան, (Հայուճիւն Արմանայ եւ պատմականի եղբկայ Կաղաքացւոյ), 11. Տաճկաստանի աշխարհաբաւ մէջ ինչ, ինչ եւ ինչ մասնիկներուն վրայ: Մէ մասնական անունին սխալ եւ ուղիղ գործածութիւնք, 13. Կեղաբայ Վանք, 14. Եթէ Մոսկոյ Աղաւնոյն ամբողջ շրջան-ներն ի միասին նկատենք, կը տարիւրդեք ըսել՝ որ թէ բովանդակութեան եւ թէ յօդուածոց ներքին արժէքին կողմանէ շատ տկար է, եւ ընդհանրապէս աննպատակ եւ պատահական յօ-դուածոց ժողովածոյ մըն է: Իսկ ի Թեոդոսիա հրատարակեալ մասանոց վերջին շրջաններն մեծաւ մասամբ թարգմանական եւ ինքնագիր ու-սանաւորներու հրատարակութիւն մըն է, եւ ոչինչ աւելի: (Ըաբուն-Կիւն)

ՈՒՍՈՒՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐԴԱԽՈՍՆԵՐ ԺՈՂՈՎ

Ընցեալ Օգոստոսի 5ին Վիեննայի մէջ կատարուեցաւ Մարդախոսներու (anthropolo- giste) ընդհանուր ժողովը, որուն մասնակցած էին բաց Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ նշանաւոր մարդախոսներէն, նաեւ ռուս, անգղիացի եւ այլն մարդախոսներ: Ժողովն երկու շաբաթ տևեց. դահլիշք ընտրուած էր անգլամոց կող- մանէ՝ Ժամանակիս մարդախոսներու առաջին փ՝ ֆիրխով ի Պերլին: Ի մէջ այլոց՝ շատ նշա- նաւոր եւ համբաւաւոր գահերիցուն Տարուինա- կանութեան մասին խօսածն, զոր հոս յառաջ

կը բերենք. "... Եբր 20 տարի յառաջ իննսպորտը ժողոված էինք, Տարուհնականութիւնն իւր առաջին յաղթական արշաւանքները կը կատարէր բոլոր աշխարհիս վրայ, եւ իմ բարեկամն ֆոֆը մեծաւ սաստկութեամբ սոյն վարդապետութեան պաշտպանողաց կարգն անցաւ: Ի շուրջնորդեցին այն միջին անդամներն, որոնք վարդապետեցին մեր սուրբին տեղին խաղին. Եւրոպայի, pro Anthroposը միշտ ցոյցով ինքնուրուշ: Մարդաստութեան համար pro Anthroposը բնաւ խնդրոյ նիւթ չէ: Մարդաստութիւնը ինչպէս ինքնուրուշ մէջ pro Anthroposը տեղեւ, բայց արհեստական ծառանքին տեղին չէ, ինչ որոնցմէ է անոր: Այն ժամանակ իննսպորտի մէջ այնպէս կ'երեւար, իբր թէ խառնիխառն եւ շատապա կարելի է մարդուն խաղին տեղեւն քննել չէին: Իսկ միշտ եւ ոչ ինչորոշմանը ցոյցերու տեղեւն ինչորոշմանը: Այս աշխարհի լուսնը" որ մէջ ծառանքին մարդուն մէջ լուսնը բնաւ մէջ, որ խաղին տեղին չէ: Այնպէս որ մենք բացարձակ անձանցով ըլլայ: Ամենեւ աւելի անձանքն են Մարդաբանի կենդանական լեռանց բնակիչներն. բայց կը ճաննանք չորս երկրի բնակիչներն, ինչպէս նաեւ Բարբաբաններն, զաշարի-րացիներն, ֆոլիսեղներն ու Լաբորի-րացիներն: ... Կենդանի ցոյցերն անոնք ու մարդկային է, զոր տեղեւն ցոյցանքն ցոյց չէ, շուրջ խաղին ինչորոշմանը մարդուն ինչորոշմանը: Եւ թէ ինչ ինչ ցոյցերու վրայ երեւոյթներն անձանքն, որոնք միշտ կապկապ յատուկ են, այսպէս օրինակի աղագաւ՝ քանի մը ազգաց վրայ երեւցած գանգի ձեւն, որ կապկապ յատուկ է, սակայն կարելի չէ միայն այս պատճառաւ այս մարդկին կապկանման անունները: Իսկ ցոյցնորդեցին մասին, կ'ըսեմ թէ կարող եղաւ գրել թէ գտնուած ամեն գանգերն համեմատելով ուսումնասիրել, եւ տեսայ որ այլեւայլ ցոյցերու վրայ իրարու հակառակ երեւոյթներն կան, սակայն այս տեղեւն մէջ լուսնը ազգն, որ մեր աշխարհ մարդկայինն լուսնային դուրսը ըլլայ: Կարելի է որոշել ցոյցները, որ 5000 տարւոյ լուսնին մէջ տեղեւնը յիշատակութեան արեւելի քաղաքն է: "Առաջին մարդիկ ձերմանէ էին թէ սեւ, ստիպած են ըսել թէ "Չեմ գիտեր":

Ֆիրլովի վերջը եղբակցուց, թէ մարդաստութիւնն վերջին 20 տարւոյ միջոցին ինչ արդիւնք յառաջ բերած է, յառաջ է գացած, ինչպէս շատերը կը հաստատեն, թէ ետ: "Քսան տարի յառաջ, կը վերջացնեն խօսքն Ֆիրլովի,

մեր գիտութեան ներկայացուցիչը կը հաստատեն թէ շատ բան գիտեն, զոր իրեք չէին գիտեր: Այս օրս գիտեց թէ ինչպիսի գիտելը: Այսպիսի միայն կրնամ հոս հաստատել թէ եւ թագրութիւններէ բնաւ փոխ առած չենք. պէտք չունինք տագնապելու" որ չըլլայ թէ մեր գիտեցածն ինչ մ'եղան տապալել: Գետինն այնպիսի հարթիցն, որ յաւորդ տեղեւն կարող է ներկայացուած նիւթերն արդիւնաւորապէս գործածել: Պետութեան ցուցած յարգն, ազգաց մասնակցութիւնը կ'ապահովենք զմեզ, որ նիւթ պիտի չպակտի: Յարող քսան տարւոյ համար եւ ըրողական ազգաց մարդաստութիւնն կ'երեւար մեզն թէ ըլլայ վախճան մը, որուն կրնայ հասնուիլ:

Եւ այսպէս ինչ որ ուղիղ փիլիսոփայութիւնն, որ հաստատ վրայ յեցած է, սորվեցուցած է ի սկզբանէ հետէ, եւ կուտան է Տարուհն-ֆոլիսեղն կապկային գրութեան գէմ, կը կրկնէ ֆ" ֆիրլով բոլոր աշխարհի առջեւ, եւ այնու միանգամայն վերջնական հարուած մը կուտայ Տարուհնականութեան կապկային գրութեան:

ՀԱՐՈՒՄԱՆԻՅԱՆ ԺԱՌԱՎ ԲՐԵՆԻՆԻՍՏԵՍ

Ընդոյ 2ին կը բացուի Սոքոլովի եւ ֆիրլովիայի մէջ Արեւելագիտաց ութերորդ Համաշխարհային ժողովն, եւ կը տեւէ մինչեւ ամսոյ 13ը: Ժողովը Պաշտպանն ու Պատուոյ Գահերեցն է Ըուէտի ու Նորվեգիոյ Վեհ. Թագաւորն Ոսկար Բ.: Ժողովին պատուոյ անդամաց մէջ՝ բաց յայլոց կան նաեւ Պարսիկի Տոմ Բեւորոյ կայսրն եւ Պարսից Նսար Էտ-տին Հաջը: Ժողովը պիտի ունենայ հինգ Բաժին: Առաջին Բաժինը կ'ունենայ երկու ստորաբաժին, հետեւեալ կարգաւ:

1. Անմական եւ Խալմական Բաժին,

ա. Խալմական լեզուներ եւ գրականութիւն:

բ. Անմական լեզուներ, բաց յարաբերեն. սեպագիր արձանագրութիւններ եւ գրութիւններ:

2. Արեւական Բաժին (որոյ մէջն է նաեւ Հայերենն):

3. Աֆրիկեան Բաժին, յորում նաեւ եգիպտախոսութիւն:

4. Կենդանական Ասիոյ եւ Արեւելքի Բաժին:

5. Մալայեան եւ ֆոլիսեղեան Բաժին:

